

HONORÉ DE BALZAC • **Goriot Baba**

İletişim Yayınları, Dünya Klasikleri, 2010-2013 (2 baskı)
© 2010 İletişim Yayıncılık A. Ş.

Père Goriot

© Önsöz: Peter Brooks, 2010.

© Sonsöz: Harry Levin, "Balzac and Proust", *Contexts of Criticism*,
Atheneum, New York, 1963.

İletişim Yayınları 1505 • İletişim Klasikleri 47

ISBN-13: 978-975-05-1635-1

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Paul Signac, "Yemek Odası", 1887

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ H. Halûk Sağkal

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HONORÉ DE BALZAC
Goriot Baba

Père Goriot

ÇEVİREN Şerif Hulûsi

YAYINA HAZIRLAYAN *Ahmet İnel*

PETER BROOKS'UN ÖNSÖZÜ,
MARCEL PROUST VE HARRY LEVIN'İN SONSÖZLERİYLE

1837 Au bureau du Figaro, Paris ve
1855 Alexandre Houssiaux, Paris baskıları
esas alınarak hazırlanmıştır.

HONORÉ DE BALZAC 20 Mayıs 1799'da Fransa'nın batısındaki Tours şehrinde köylü bir ailenin çocuğu olan Bernard-François Balzac ve Parisli burjuva bir ailenin kızı olan Anne-Laure Sallambrier'nin ilk çocukları olarak dünyaya geldi. 4 yaşına kadar ailesinden uzakta bir süt annenin bakımında kaldı. 10 yaşında Collège de Vendôme'da Oratoryan eğitimi almaya başladı. Ve burada kaldığı süre boyunca evine hiç dönmeden tüm zamanını kitap okuyarak geçirdi. 1814'te Tours'daki Charlemagne Lisesi'ne gitmeye başladı ancak aynı yıl ailesi Paris'e yerleştiği için buradaki eğitimi kısa sürdü. 1816 yılında hukuk eğitimi almaya başlayan Balzac, Sorbonne Üniversitesi'ndeki derslere katıldı. Hukuk ve noter bürolarında çalıştı. Bu mesleği sadece babasının isteği üzerine seçen Balzac'ın asıl istediği yazmaktı. Bu sebeple 1819 yılında avukatlığı bıraktı ve ilk eseri olan *Cromwell*'i 1820'de mahlas kullanarak kaleme aldı. Kendi ailesinden izler taşıyan bu oyun ilgi görmeyince, oyun yazarlığından vazgeçti. 1825 yılında Madam Laure de Benry ile tanıştı ve ona âşık oldu. Bu ilişki, hayatında büyük bir dönüm noktası oldu. İçre kapanık ve karamsar bir yapı sergileyen Balzac, hayatına giren bu kadın sayesinde hem maddi hem de manevi yönden rahat bir dönem yaşadı. Bu dönemde Victor Hugo'yla tanıştı ve bir yayınevi kurdu. Kurduğu yayınevi iflas etse de, yazma tutkusundan vazgeçmedi. 1829 yılında Fougères'e giden ve romanı için çeşitli araştırmalar yapan Balzac burada mahlas kullanmadan yazdığı ilk kitabı olan *Köylü İsyanı*'nı kaleme aldı. 1831 yılında yayımlanan *Tılsımlı Deri* romanıyla şöhret kazandı ve soyadındaki "de" ekini kullanmaya başladı. *Bilinmeyen Şaheser* de aynı yıl yayımlandı. 1832 yılında Polonyalı Kontes Eweline Hanska'yla mektuplaşmaya başlayan Balzac, *Albay Chabert*'i bu yıl yayımladı. Aynı zamanda Muhafazakâr Parti'ye katılarak siyasi denemeler yazmaya başladı. 1833'te *Eugénie Grandet*'yi, 1835'te *Goriot Baba* ve *Vadideki Zambak*'ı yayımladı. 1833-1837 yılları arasında üç bölümden meydana gelen on iki ciltlik bir seri hazırladı. Bu dönemde hayatında önemli bir yere sahip olan Madam de Benry'yi kaybetti, gazeteciliğe ara verdi ve maddi sıkıntıya girdi. 1840 yılında Balzac on iki ciltlik eserini tekrar düzenledi ve *İlahi Komedya*'dan esinlenerek doksan üç eserden oluşacak olan çalışmasına "İnsanlık Komedyası" adını verdi. 1837-1838 yılları arasında İtalya'yı gezdi. 1840'ta *Revue parisienne* isimli bir dergi çıkarmaya başlayan Balzac'ın 1843'te *Sönmüş Hayaller*, 1844'te *Modeste Mignon* kitapları yayımlandı. Aynı yıl sağlığı bozulmaya başladı. 1845'te Madam Hanska'yla Avrupa seyahatine çıktı. 1846'da *Bette Abba*, 1847 *Cousin Pons* ve *Kibar Fahişelerin İhtisamı* ve *Sefaleti* yayımlandı. Madam Hanska'yla birlikte Ukrayna'ya gitti. Sağlığı iyice bozulmaya başlayan Balzac 1850 Mart'ında Madam Hanska'yla evlendi. Birkaç ay sonra döndüğü Paris'te kalp krizi geçirdi ve 18 Ağustos'ta hayatını kaybetti. Pere Lachaise Mezarlığı'na defnedilen Balzac, ardında eliyle yakın tamamlanmamış eser bıraktı.

İÇİNDEKİLER

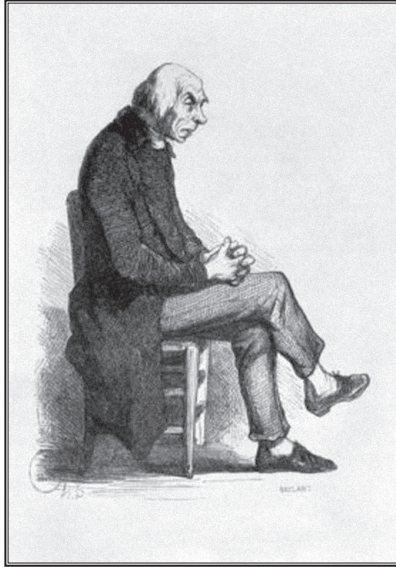
ROMANA DAİR GÖRSELLER.....	7
KRONOLOJİ.....	13
ÖNSÖZ	
GORIOT BABA / PETER BROOKS	25

Goriot Baba

I. Orta Halli İnsanlar Pansiyonu	35
II. Kibar Âlemine Giriş	127
III. Dokuzcanlı	201
IV. Baba'nın Ölümü	261
SONSÖZ	
SAINTE-BEUVE VE BALZAC / MARCEL PROUST	325
SONSÖZ	
BALZAC VE PROUST / HARRY LEVIN	351

Balzac'ın arkadaşı illüstratör ve karikatürist Bertall'ın *Goriot Baba* için yaptığı çizimler; Vautrin (sol üstte), Madam Vauquer (sağ üstte) ve Goriot Baba (altta).

Eugène Lamponius'un
roman için yaptığı
çizimler.

I

Orta Halli İnsanlar Pansiyonu

Genç kızken soyadı de Conflans olan Madam Vauquer yaşlı bir kadındır. Quartier Latin ile Saint-Marceau arasında, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda kırk yıldan beri orta halli insanlara göre bir pansiyon işletmektedir. Vauquer Yurdu diye tanınan bu pansiyona kadın, erkek, genç, ihtiyar herkes kabul edildiği halde bu saygın müessesenin âdetlerine kimse dil uzatmamıştır. Yalnız şu da var ki otuz yıldan beri de burada genç bir kimsenin kaldığı görülmemiştir. Halbuki bir gencin burada kalabilmesi için ailesinin pek az bir para göndermesi yeterlidir. Bununla beraber, bu dramın başladığı tarihte, 1819'da, orada bir genç kız bulunuyordu. Şu sancılı edebiyat çağında "dram" kelimesi pek fazla, zorlanarak kullanıla kullanıla biraz gözden düşmüş olsa da burada onu yine kullanmak zorundayız; bu hikâye kelimenin gerçek anlamıyla bir dram olduğundan değil; eseri okuyup bitirenler belki gizliden gizliye, belki açıkça gözyaşı dökcekler de onun için. Eser Paris'in dışında da anlaşılacak mı acaba? Bundan şüphe edilebilir. Gözlemlerle, yerel renklerle dolu olan bu sahnenin özelliklerine ancak Montmartre sırtlarıy-

la Montrouge tepeleri arasında, sıvaları her an düşmek üzere olan evlerin, çamurdan kapkara derelerin bulunduğu o meşhur vadide değer verilebilir. Bu vadi gerçek acılarla, çoğu zaman yalancı sevinçlerle öylesine dolu, öyle de müthiş gürültülü patırtılı bir yerdir ki orada biraz devam edecek bir heyecan yaratmak için bilmem ne kadar muazzam bir olay olmalı? Öyleyken, yine de ötesinde, berisinde kötülüklerle erdemlerin bir araya gelmesi ile yücelen, heybetli bir hal alan acılara rastlanır. Bunları görünce, bencillikler, çıkarlar durur, merhamete gelir. Yalnız bundan doğan duygu çabucak yenilip yutulmuş lezzetli bir meyve gibidir. Jaggernat tanrısının¹ arabası gibi, uygarlık arabası da ezilmesi diğerlerinden daha zor bir yürekle karşılaşmış hızını kesse de yolundan pek alıkonulamaz, zaferle dolu yürüyüşüne devam eder. Bu kitabı bembeyaz ellerinde tutan sizler de, “Bu kitap belki beni biraz eğlendirir,” diye yumuşacık bir koltuğa gömülerek öyle yapacaksınız. Goriot Baba’nın saklı kara bahtını okuduktan sonra, kendi duygusuzluğunuzu yazarın sırtına yükleyerek, onu biri bine katmakla damgalayıp, edebiyat yapmakla suçlayarak, yemeğinizi iştahla yiyeceksiniz. Yalnız, şunu bilin ki bu facia ne bir hayal ürünüdür ne de bir roman: *All is true*.² Hem de o kadar doğru ki herkes buradaki birçok şeyi kendisinde, belki de kendi kalbinde bulacaktır.

Orta halli bir pansiyon olarak işletilen ev, Madam Vaquer’in kendi malıdır. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı’nın alt başında, arazinin Arbalette Sokağı’na doğru bir iniş yaptığı yerdedir. İniş o kadar diktir ve birdenbire başlar ki atlar bile buradan pek seyrek inip çıkar. Bu durum, Val-de-Grâce kubbesiyle Panthéon’un kubbesi arasında sıkışıp ka-

1 Hindistan’da, Juaggernaut’ta Tanrı Vişnu’nun putu her yıl bir arabaya konularak gezdirilirdi. Bu dine bağlı olanlar yeni bir hayatta, daha yüksek bir tabakaya yükselmek şerefine ulaşmak için kendilerini bu arabanın altına atarlardı – ç.n.

2 (İng.) Hepsisi doğrudur.

lan bu sokaklardaki sessizliğe pek uygun düşer. Bu iki anıt sarı ışıklar saçarak kubbelerinden dökülen sert renklerle her şeye bir kasvet katarak, havayı değiştirir. Burada kaldırımlar kurudur; ırmaklarda ne su vardır, ne çamur. Duvar diplerinde otlar biter. En kaygısızlar bile buradan her geçen yolcu gibi tasalanır. Burada araba gürültüsü bile bir olaydır. Evler kasvetlidir. Duvarlarda hapishane kokusu vardır. Bu yana yolu düşen bir Parisli burada yalnız orta halli pansiyonları, yardım kurumlarını, sefaleti, iç sıkıntısını, bir ayağı çukurda ihtiyarlığı, çalışmak zorunda olan neşeli gençliği görür. Paris'in hiçbir mahallesi ne bu kadar korkunçtur ne de bu kadar bilinmez bir yerdir. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı bu hikâyeye yaraşan tek çerçevedir. İnsanın zihni bu hikâyeye ne kadar koyu renklerle, ağır başlı düşüncelerle hazırlansa azdır, tıpkı bir yolcunun yeraltı mezarlıklarına inerken her basamakta gün ışığının azaldığını, kılavuzun makamlı sesinin gittikçe daha koflaştığını fark etmesi gibi. Tam bir benzetme! Katılmış yürekleri görmek mi daha korkunçtur, yoksa içi boş kafataslarını mı? Buna kim karar verebilir? Pansiyon küçük bir bahçeye bakar. Öyle ki ev, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı ile dik bir açı çizer. Bu sokaktan evin yamı kesilmiş gibi görünür. Bu cephe boyunca, evle küçük bahçe arasında, iki metre genişliğinde çakıl döşeli bir kısım vardır. Bunun önünden, iki yanında, mavili, beyazlı büyük çini saksılar içinde sardunya, zakkum ve nar ağaçları dizili kumluk bir yol geçer. Bu yola bir ara kapıdan girilir. Kapının üzerindeki levhada şöyle yazıyordu:

Vauquer Yurdu

Kadın, erkek ve sair kimseler için pansiyon

Gündüzleri çingırağı çın çın öten parmaklıklılı bir kapıdan bakılınca, kaldırımın sonunda, sokağın karşısındaki duvarın üzerinde, o mahalleden biri tarafından mermer taklidi yeşile boyanmış bir kemer görünür. Yağlıboya ile pekiştirilmiş

olan bu kemerin altında Aşk Tanrısı'nın bir heykeli yükselir. Bu heykeli, pul pul kalkmış cilasız görünce, her şeyden anlam çıkarmaya meraklı kimseler belki de birkaç adım ötede, tedavi edilen Paris aşkının bir efsanesini keşfederler. Heykelin ayaklığı altında yarı silinmiş şu yazılar vardır.

Sen kim olursan ol, işte karşındadır efendin,
Bugün de öyle, dün de öyleydi, yarın da öyle olacak.

Bu sözler heykelin yapıldığı 1777 yılında Paris'e dönen Voltaire'e karşı gösterilen canlı sevginin belirtisidir. Akşam hava kararırken parmaklıkları kapının yerini tam bir kapı alır. Evin yüzü kadar geniş olan küçük bahçeyi, sokak duvarı ile, komşu evin bitişik duvarı çevirmiştir. Bu evin duvarını boydan boya sarmaşıklar kaplamıştır. Ev, Paris içindeki bu göz alıcı görünüşüyle geçenlerin bakışlarını kendine çeker. Duvarların her birini ağaççıklarla asmalar sarmıştır. Bunların meyvelerinin cılız ve tozlu oluşu Madam Vauquer'in her yıl tazelenen korkularına, pansiyonda kalanlarla yaptığı konuşmalara konu olur. Duvarların kenarında ıhlamur korusuna giden dar bir yol vardır. Madam Vauquer, eğitilmiş bir aileden gelmesine karşın, pansiyondakilerin uyarılarına rağmen, bu "ıhlamur" sözünü "ıklamur" diye söylemeye devam eder. Birbirine koşut iki yol arasındaki dört köşe bir tarha enginar ekilmiştir. İki yanında budanmış yemiş ağaçları vardır; tarlalarda da kuzukulağı, salata, maydanoz yetiştirilmektedir. İhlamurların altında yeşile boyanmış yuvarlak bir masa, çevresinde de iskemleler vardır. Çok sıcak günlerde, kahve içecek kadar parası olanlar, yumurtadan civciv çıkacak kadar bunaltıcı bir sıcak altında, gelip burada kahvelerini yudumlar. Üç katlı, ayrıca bir de çatı katı olan evin yüzü moloz taşlarla örülmüş, Paris'in hemen hemen bütün evlerine o iğrenç görünüşü veren sarı renkle badana edilmiş-

tir. Her katta beş pencere vardır. Bunların camları çok küçüktür; ayrıca panjurludur. Panjurların hiçbiri yukarı doğru aynı biçimde kaldırılmamış olduğundan karmakarışık görünürler. Evin arka yanında her katta iki pencere vardır. Zemin kattakiler demir parmaklıkla süslüdür. Binanın arkasında neredeyse yirmi ayak genişliğinde bir avlu bulunur. Burada domuzlar, tavuklar, tavşanlar birbirleriyle gül gibi geçinerek yaşarlar. Avlunun sonunda bir odunluk vardır. Odunlukla mutfağın penceresi arasına bir yemek dolabı asılmıştır. Bulaşık suları oluktan bunun altına dökülür. Avlunun Neuve-Sainte-Genève Sokağı'na açılan küçük bir kapısı vardır. Aşçı kadın evin çöplerini buradan dışarıya süpürür, pis kokuların önünü almak için de burasını bol su ile yıkar. Pansiyonun işlerine ayrılmış bulunan zemin kat, sokağa bakan iki pencere ile aydınlanmış bir salondan başlar. Buraya camlı bir kapıdan girilir, yemek odasına geçilir. Bu oda ile mutfak bir merdivenin kafesi ayırır. Bu merdivenin basamakları tahta parke döşelidir, gıcır gıcır da ovulmuştur.

Hiçbir şeyin görünüşü bu salon kadar iç karartıcı değildir. Burası çizgilerinden biri donuk, biri parlak sert bir kumaşla kaplı koltuklarla, sandalyelerle döşenmiştir. Ortada beyaz benekli kurşuni mermerden yuvarlak bir masa, üzerinde de bugün her yerde görülen yarı silinmiş yıldızlı çizgilerle süslü beyaz porselen bir çanak vardır. Tabanı çarpık çurpuk parke döşeli olan bu salonun duvarları el değecek yere kadar tahta kaplıdır. Duvarların üst kısmına "Télémaque"ın belli başlı sahnelerini gösteren vernikli kâğıt kaplanmıştır. Bu sahnelerde piyesin klasik kahramanları canlı renklere boyanmıştır. Pansiyondakiler, parmaklıklı pencereler arasındaki duvar resminde Calypso'nun Odysseus'un oğlu için verdiği şölen sahnesini seyredir. Kırk yıldan beri bu resim, sefaletin kendilerini mahkûm ettiği yemekle alay ederek, durumlarının üstüne çıktıklarını sanan gençlerin şakalarına

konu olmuştur. Temizliğine bakılırsa içinde ancak önemli olaylarda ateş yakıldığı anlaşılan taştan ocağı, içi yapma çiçeklerle dolu iki vazo ile bir de zevksizlik örneği mavimtırak mermerden asma bir saat süsler. Bu salondan, sözlükte dahi yeri bulunmayan *pansiyon kokusu* diyebileceğimiz bir koku yükselir. İçerisi havasızlık, küf, ekşi kokar; insanı üşütür, burna ıslak gelir, elbiselere siner. İçinde yemek yenmiş bir odanın kokusu vardır burada; mutfak, kiler, düşkünlere yurdu kokar. Genç, yaşlı, pansiyonda kalanların çıkardığı, kendilerine özgü, gönül bulandırıcı, pis kokuları ölçecek bir araç icat edilmiş olsaydı, bu kokuyu belki anlatabilirdik. Bütün bu pis, iğrenç şeylere rağmen, salonu, bitişik yemek odası ile kıyaslayınca, kibar bir kadının oturma odası kadar zarif ve hoş kokulu bulursunuz. Duvarları tamamen tahta kaplı olan bu yemek odası vaktiyle, bugün artık belli olmayan bir renge sahipmiş ama bugün boyalar belli belirsiz bir hale gelmiş, bu boyaların üzerine kir birikerek acayip şekiller meydana getirmiştir. Bu odaya yağlı, kirli büfeler konulmuştur. Bunların üzerinde kirden bulanık sürahiler, Touraine işi kalın çini tabaklar durur. Köşeye yerleştirilmiş, gözleri numaralı bir dolap, pansiyondakilerin kimi lekeli, kiminin üzerine şarap dökülmüş peçetelerini saklamaya yarar. Burada o eskimek bilmez, her yerde çoktan ortadan kalkmış mobilyalara rastlanır. Bunlar oraya uygarlık döküntülerinin düşkünlerevine atılışı gibi konulmuştur. Burada yağmur yağınca keşişi dışarı çıkıveren bir barometre; üzeri yaldızlı oymalarla süslü, vernikli, tahta çerçeveler içinde insanın iştahını kesen kötü gravürler; bakır kakmalı bir duvar saati; yeşil bir soba, üstleri toza, yağa bulanmış eski zaman işi lambalar; alaycı bir kiracının parmağı ile üzerine adını yazabileceği kadar yağlı muşamba bir örtünün serildiği uzun bir masa, kırık dökük iskemleler, orada burada sürünen, hiç yok olmak bilmeyen eski püskü hasır parçaları, kafesinin delikle-

ri kırılmış, menteşeleri bozulmuş, tahtası kavrulmuş perişan mangallar görürsünüz.

Bu eşyaların ne kadar köhne, döküntü, içi dışına çıkmış, çürümüş, kirlenmiş, bir kolu kopmuş, bir gözü patlamış, sakat, can çekişir şeyler olduğunu anlatmaya kalkacak olursak hikâyeye duyulan ilgi gevşer ki sabırsız kimseler bunu hiç de hoş görmezler. Kırmızı tahta döşeme ova ova silinmekten, ya da defalarca boyanmaktan yer yer oyulmuş, çukurlaşmıştır. Bütün bunların sonucu olarak da burasını şirden uzak bir sefalet kaplamıştır: Cimri, içine kapanık, perişan bir sefalet. Bu sefalet daha çamura batmamışsa da leke içindedir; daha delik deşik değilse de, paçavralara bürünmemişse de yakında çürüyüp dökülecektir. Sabah yedi sularında Madam Vauquer'in kedisi hanımından önce içeri girerek, büfelerin üzerine sıçrayıp, üstleri tabakla örtülü çanaklardaki sütü kokladığı, ilk mırıltılarına başladığı sırada bu oda göz alıcı bir parlaklık içindedir. Biraz sonra, başında tül başlığı, Madam Vauquer görünür. Taranmış saçları başlığın altından dışarı fırlamıştır. Derisi çatlamış terliklerini sürüye sürüye yürür. Kocaman tombul yüzü, gaga burnu, tombalak elleri, bir kilise faresini andıran semiz vücudu, yalpa vuran dolgun göğsü bu salona –her yerinden felaket sızan bu hayaller sığınağına– pek yakışır. Madam Vauquer buranın pis, sıcak havasını içi hiç bulanmadan solur. Güzün ilk ayazlarını andıran soğuk yüzü, oyunculara özgü gülümsemeden senet kıran sarrafın kaşlarını çatarak acı acı bakışına geçen buruşuk gözleri; kısacası, bütün kişiliği pansiyonu anlatır; pansiyon da onun kişiliğinin ifadesi gibidir. Hapishane gardiyansız olmaz, birini düşünürken öteki aklınıza gelir. Nasıl ki tifüs bir hastanenin havaya yayılan pis kokularından doğarsa bu ufak tefek kadının solgun semizliği de bu hayatın bir sonucudur. Üstünde yün örgüsü bir iç eteklik vardır ki eski bir elbiseden bozma asıl etekliği bir karış aşar, akmış

yerlerinden de içinin pamukları fırlamıştır. Onun bu kıyafeti salonu, yemek odasını, o küçük bahçeyi anlatır, mutfağın halini haber verir, pansiyonda kalanların kimler olabileceğini bize sezdirir.

Kendisi salonda bulunduğu zaman manzara tamamdır. Madam Vauquer elli yaşlarındadır, *felaket görmüş bütün kadınlara* benzer. Gözleri donuktur. Fazla para sızdırmak için birden dikleşen, muhabbet tellalı bir kadının masum hali vardır; yalnız, Georges'u ya da Pichegru'yü yakalayıp resmi makamlara teslim etmek hâlâ mümkün olsa, yaşayışını düzeltmek için bunu yapmaktan da geri kalmaz.³ Bununla birlikte Madam Vauquer'in de kendileri gibi inlediğini, öksürdüğünü işittikçe pansiyonda kalanlar onu da kendileri gibi parasız sanırlar, *aslında iyi bir kadın*, derler.

Kocası nasıl bir adamdı acaba? Madam Vauquer, ölmüş kocası hakkında hiçbir şey anlatmazdı. Adam servetini nasıl kaybetmişti? Bunu soranlara kadın; "Felaketler silip süpürdü," derdi. Kocası ona kötü davranmıştı; ona ancak gözyaşı dökmek için iki göz, başını sokmak için bir ev, hiçbir felaket karşısında acı duymama hakkını bırakmıştı. Çünkü, Madam Vauquer'in kendisine sorarsanız, *yeryüzünde çekmediği acı kalmamıştı*. Hanımının tıpiş tıpiş yürüyüşünü duyunca, aşçı kadın şişko Sylvie kiracıların kahvaltılarını hazırlamaya koyulurdu. Pansiyonda yalnız gündüzleri kalanlar akşam yemeğine kalırlardı; bu da, ayda otuz frank tutardı. Bu hikâyenin başladığı tarihte yatılı pansiyonerler yedi kişiydi. Evin en iyi iki dairesi birinci kattaydı. Bunlardan biri ötekinden biraz küçüktü. Orada Madam Vauquer oturuyordu. Ötekinde de Fransız Cumhuriyeti levazım amirlerinden birinin dul karısı, Madam Couture kalıyordu. Yanında da Vi-

3 Vende'e'lilerin başı Georges Cadoudal ile Fransız devrimcilerinden General Charles Pichegru Başkonsül Napolyon'a suikast düzenlemek için 1803'te Paris'e gelmişlerdi. Bunu başaramayıp kaçtılar. Uzun aramalar sonunda yakalandılar. Kendilerini yakalatanlara büyük mükâfat vaat edilmiştir.

ctorine Taillefer adında gencecik bir kız vardı. Madam Couture ona analık ediyordu. İkisinin yıllık pansiyon ücreti bin sekiz yüz frankı buluyordu. İkinci kattaki iki daireden birinde Poiret adında yaşlı bir adam, ötekinde de kırk yaşlarında, kara peruklu, sakal başları boyalı, kendine tüccar süsü veren Mösyö Vautrin kalıyordu. Üçüncü katta dört oda vardı. Birini Madam Michonneau adında hiç evlenmemiş yaşlı bir kadın kiralamıştı. Ötekinde de kendine Goriot Baba dedirten eski bir şehriye, makarna, nişasta fabrikatörü oturuyordu. Geri kalan iki odada da, Goriot Baba ile Madam Michonneau gibi, yemekle oda kirasına ayda ancak kırk beş frank verebilen gelip geçici fakir üniversite öğrencileri barınıyordu. Yalnız Madam Vauquer pansiyonuna böylelerinin gelmesini pek istemezdi ancak daha iyisini bulamayınca onlara oda vermeye razı olurdu. Çünkü bunlar çok ekmek yerlerdi. O sıralarda bu odalardan birini, Paris'e hukuk okumaya Angoullême dolaylarından gelmiş bir delikanlı tutmuştu. Bu delikanlının hayli kalabalık bir ailesi vardı, ona yılda bin iki yüz frank gönderebilmek için çok büyük sıkıntılara katlanıyorlardı. Eugène de Rastignac'tı bu delikanlının adı. Bahtsızlıkları yüzünden sıkı çalışmaya alışmış delikanlılar vardır; analarının, babalarının onlara ne umutlar bağladıklarını daha pek erken yaşta anlarlar, ne kadar okuyabileceklerini önceden hesaplayarak kendilerine iyi bir gelecek hazırlamaya çalışırlar, topluma ayak uydurabilmek için onun ileride alacağı yola önceden uyarlar; işte, Eugène de bunlardan biriydi. Ondaki merak dolu düşünceler ve Paris salonlarında kendisine başarı sağlayan o girişkenliği olmasa, bu hikâye bu kadar renkli olmazdı. Evet, bu hikâye onun keskin zekâsına çok şey borçlu. Kurbanları kadar yaratıcıları tarafından da titizlikle gizlenen korkunç bir durumun sırlarını çözmeye kalktı o çünkü. Bu üçüncü katın üstünde bir çamaşırlıkla iki de çatı katı odası vardır. Bu odalardan birinde, ağır iş-

ler gören uşak Christophe, ötekinde de aşçı kadın şişko Sylvie yatıyordu, Madam Vauquer'in yedi tam pansiyon müşterisinin dışında sadece akşam yemeğine gelen her yıl ortalama sekiz hukuk ya da tıp öğrencisiyle mahallede oturan iki-üç devamlı müşterisi vardı. Yirmi kişi alabilecek büyüklükte olan bu salonda akşamları on sekiz kişi yemek yedi ama sabahları yalnız yedi kişi bulunur, bunların bir araya gelişi de kahvaltıya bir aile sofrası havası verirdi. Herkes ayağında terlikle inerdi aşıya. Yalnız akşam yemeğine gelenlerin giyinişleri, davranışları, hakkında özel gözlemlerini ve bir akşam önceki olaylar üzerine sıkı fıkılığın verdiği güvenle, kendi görüşlerini dile getirmekten çekinmezlerdi. Bu yedi kişi Madam Vauquer'in şımarık çocuklarıydı. Onlara göstereceği özeni, saygıyı, verdikleri aylığa göre, bir astronomi bilgininin keskinliğiyle ölçerdi. Tesadüfün bir araya getirdiği bu insanlar da aynı şekilde davranırlardı. İkinci katın kiracıları da ayda olsa olsa yetmiş ikişer frank veriyorlardı. Bu ucuzluğa olsa olsa şehir dışındaki Saint-Marcel mahallesinde rastlanabilirdi. Yalnız Madam Couture'ün dışında kaldığı bu ucuz yaşayış, pansiyonda kalanların sıkıntı içinde ezildiklerini az çok açığa vuruyordu.

Bu evin iç yaşantısının gösterdiği yürekler acısı görünüş müşterilerinin perişan giyinişlerinde de kendini belli ediyordu. Erkekler rengi atmış redingotlar, kibar mahallelerde fırlatılıp bir kenara atıliveren ayakkabılar, eski püskü iç çamaşırlar, elbise olmaktan çıkmış şeyler giyerlerdi. Kadınların arkasındaki elbiseler de eskimiş, rengi atmış, tekrar boyanmıştı; dantelleri yırtılmış, dikilmiş, eldivenler kullanıla kullanıla parlamış, yakaları azmış, atıkları tarazlanmıştı. Kıyafetleri böyleyken, hemen hepsi iri yapılı insanlardı; hayat fırtınalarına dayanmış sağlam vücutları, değerini kaybetmiş paraların yüzü gibi, silik, soğuk, sert yüzleri vardı. Rengi uçmuş ağızları yemek hırsı ile yanan dişlerle silahlanmış-

tı. Bu pansiyonun kiracıları oynanıp bitmiş, ya da oynanmakta olan dramları andırıyordu; sahne ışıkları altında yağlıboya tablolar arasında oynanan dramlar değil, dilsiz, ağızsız dramları, yüreği sıcak sıcak titreten soğuk dramları, sürekli dramları...

Yaşlı matmazel Michonneau'nun yorgun gözleri üzerinde kenarı pirinç telle çevrili yeşil taftadan kirli bir siperlik vardı; bu siperlik merhamet meleşini bile dehşete düşürebilirdi. Saçları seyrelmiş, insanın yüreğine dokunan şalı da bir iskeleti örtüyor gibiydi; çünkü bu şalın örttüğü şekiller çok çıkıntılıydı. Hangi kezzap bu yarattığı kadınlık şekillerinden bu derece yoksun etmişti? Besbelli ki, bir vakitler güzel, endamlı bir kadındı. Onu bu hale getiren işlediği günahlar mıydı, yoksa çektiği tasalar mı, para hırsı mı? Çok mu sevmişti, tuvalet eşyası ticareti mi yapmıştı, yoksa sadece bir fahişe miydi? Vaktiyle zevklerin saldırısına uğrayan hayâsız, küstah bir gençliğin zaferlerinin bedelini, görenlerin kaçıştıkları bir ihtiyarlıkla mı ödüyordu? Hiçbir anlam taşımayan bakışı insanı donduruyor, o cılız, sıska yüzü ürkütüyordu. Sesinde, kış yaklaşırken çalılıklarda öten bir ağustos böceğinin sesindeki incelik vardı. Söylediğine göre, mesane iltihabına uğramış yaşlı bir adama bakmış, çünkü adamcağızı çocukları beş parasız sanıp, yüzüstü bırakmışlar. Bu ihtiyar ölürken ona bütün ömrü boyunca kullanabileceği yıllık bin frank bırakmış. Adamın mirasçıları bu geliri ele geçirmek için durup durup harekete geçiyor, kadına etmedik iftirayı koymuyorlardı. Yaşadığı aşkların cilvelerinden yüzü yıpransa da, bu yüzde hâlâ bir beyazlığın, teninde de bir inceliğin kalıntıları vardı. Bütün bunlar insana vücudunun bazı güzelliklerini her zaman koruduğunu düşündürüyordu.

Mösyö Poirot makine gibi bir şeydi. Başında eski, yumuşak bir kasket, sararmış fildişi saplı bastonunu pek üstünkörü tutarak, içi hemen hemen boş pantolonunu zor gizle-

yen redingotunun buruşuk eteklerini sallayarak yürürdü. Sarhoş bir adamın bacakları gibi titreyen mavi çoraplı bacaklarıyla, kirli beyaz yelege, hindi boynuna benzer boynuna bir ip gibi bağlanmış kravatı, kaba muslinden buruşuk gömleğiyle, onun İtalyan bulvarının ağaçlıklı yolu boyunca kurşunu bir gölge gibi süzüldüğünü görünce, birçok kimse “Bu karagöz kılıklı adam acaba Yafesoğulları’nın cüretli ırkından mı?” diye merak ediyorlardı. Ne türlü bir çalışma onun böyle kadidini çıkartmış, karikatürü çizilse kimsenin inanmayacağı eğri büğrü yüzünü hangi ihtiras böyle karartmıştı? Zamanında neydi? Belki Adalet Bakanlığı’nda, cellatların masraf pusulalarını gönderdikleri, babalarını öldürenler için satın alınan kara örtülerin, giyotin sepetine konacak kepeğin, giyotin bıçağı için alınan ip gibi şeylerle ilgili masrafların hesabını tutan dairede memurdu. Belki bir mezbanın kapısında tahsildar, ya da temizlik işlerinde müfettiş yardımcısıydı. Bu adam toplum hayatımızın değirmenini döndüren eşeklerden biri olmuşa benziyordu. Belki de Bertrandlarını bile tanımayan o Parisli Ratonlardandı.⁴ Belki de üzerinde talihsizliklerin veya kamu mundarlıkların döndüğü bir eksendi; ya da görünce “her şeye rağmen böyleleri de gerek!” dediğimiz kimselerden biriydi. Maddi, manevi acılarıyla sararıp solan bu yüzlerin hiçbirini o güzel Paris tanımaz. Paris gerçek bir okyanustur. Ne kadar iskandil atsanız dibini bulamazsınız. Bu şehri gezip dolaşın, anlatmaya çalışın. Onu gezip dolaşmakta, bize anlatmakta ne kadar titiz davranırsanız davranın, bu deryayı araştıranlar ne kadar çok ve ilgili olurlarsa olsunlar, onda her zaman hiç kimsenin bilmediği bir yere, bilinmedik bir mağaraya, çiçeklere, incilere, ucubelere, edebiyat dalgıçlarının unuttukları du-

4 La Fontaine’in “Maymunla Kedi” masalında Bertrand’in hesabına kestaneleri ateşten Raton çıkarır. Bundan dolayı Bertrand kurnazlığın, hilebazlığın örneğidir, Raton da onun kurbanı – ç.n.

yulmadık şeylere rastlanacaktır. Vauquer Yurdu da bu merak uyandırıcı acayıpliklerden biridir.

Bu pansiyondaki iki kişi, diğerleriyle taban tabana zıttı. Her ne kadar Madam Victorine Taillefer'in teninde, kansızlık geçirmiş genç kızlarınki gibi hastalık ifadesi taşıyan bir beyazlık görünse ve bu tablonun fonunu teşkil eden acılara, kanıksamış bir eda ile, sıkıntılı, zavallı, cılız bir tavırla kendini vermiş bulunsa da; yüzü yaşlı değildi, davranışları da, sesi de canlıydı.

Bu genç bahtsızlık timsali, uygunsuz bir toprağa yeni dikilmişken yaprakları sararıvermiş bir fidana benziyordu. Kızılımsı yüzü, vahşi sarı saçları, incecik endamı günümüz şairlerinin ortaçağ heykelciklerinde buldukları zarıflığı andırıyordu. Siyahla karışık kurşuni gözleri dindarlarda görülen tatlılığı, tevekkülü ifade ediyordu. Yalnız, sırtındaki ucuz elbiseler vücudunun körpe şeklini açığa çıkarıyordu. Bazı eksikleri tamamlansa güzel olabilir, mutlu olunca da göz kamaştırıcı bir güzelliğe kavuşabilirdi. Tuvalet kadınların nasıl süsüyse mutluluk da şiidir. Bir balo sevinci bu solgun yüzü pembeleştirse, şimdiden hafif çukurlaşmış olan bu yanakları kibar hayatın tatlılıkları doldurup ala boyasa, şu tasalı gözlere aşk bir canlılık verse, Victorine en güzel kızlarla boy ölçüşebilirdi. Onda eksik olan şey kadını ikinci defa yaratan elbiselerle aşk mektuplarıydı. Hayatının hikâyesi bir kitaba konu olabilirdi. Babası bu kızı öz evladı olarak kabul etmemek için haklı nedenleri olduğunu düşünüyor, onu evinde görmek istemiyor, ona yılda ancak altı yüz frank veriyordu. Bütün servetini oğluna bırakmak için türlü hilelere başvurmuştu. Madam Couture kızın annesiyle uzaktan ak-raba oluyordu. Vaktiyle bu kadın, onun evine sığınıp umutsuzluk içinde orada ölmüştü. Onun için, Madam Couture bu öksüz kızın üstüne öz evladı gibi titriyordu. Ne yazık ki Cumhuriyet Orduları Levazım Komiseri'nin karısına koca-

sından mirasın bir kısmını kullanma hakkı ve bir dul maaşı kalmıştı, yalnız bunlarla geçiniyordu. Bu tecrübesiz, beş parasız kız bunlarla bir gün ortada bırakılabilirdi. Kadıncağız Victorine'ı, hiç olmazsa dindar bir kız olarak yetişsin diye, her pazar kilisedeki ayine, on beş günde bir de günah çıkartmaya götürüyordu. Bunda da haklıydı. Babasını seven, annesinin onu bağışladığını bildirmek üzere her yıl bir kere babasının evine kadar yol tepen, her seferinde de baba evinin merhametsizce suratına kapatılan kapısına başını çarpan bu reddedilmiş çocuğa dini duygular muhakkak ki daha huzurlu bir gelecek sağlardı. Babası ile arasını bulacak tek insan olan abisi dört yıl içinde bir defacık olsun onu görmeye gelmemiş, ayrıca hiçbir yardımda da bulunmamıştı. Babasının gözlerini açsın, abisinin yüreğini yumuşatsın diye Tanrı'ya yalvarır, onları hiç suçlamadan dua ederdi. Madam Couture ile Madam Vauquer bu barbarca davranışı anlatabilmek için küfür sözlüğünde yeteri kadar kelime bulamıyorlardı. İkisi de o alçak milyonere lanetler yağdırdıkça, Victorine'in ağzından, her acı haykırışında bile aşkı anlatan bir yaralı güvercinin şakımasını andırır tatlı sözler dökülüyordu.

Eugène de Rastignac'ta tam bir güneyle yüzü vardı; teni beyaz, saçları siyah, gözleri maviydi. Görünüşü, hali, her zamanki davranışı çocuğa verilen ilk terbiyede iyi zevkin geleneklerini gözetten, asil bir ailenin oğlu olduğunu gösteriyordu. Elbiseden yana pek tutumluydu, bir yıl önceki giysilerini gündeliğe giymeye devam ederdi ama zaman zaman da sokağa çıkarken bir delikanlıdan beklenecek kadar şık giyinirdi. Öteki günler eski bir redingot, kötü bir yelek giyerdi. Üniversiteli işi, iyi bağlanmamış, siyah, soluk bir kravat takardı; ayağında bunlara uygun bir pantolonla pençeleri tamir görmüş çizmeler vardı.

Bu ikisiyle ötekiler arasında, favorileri boyalı, kırk yaşlarındaki Vautrin bir geçiş işi görürdü. Halkın "Aslan gibi!"

dediği kimselerdendi o. Geniş omuzları, iri bir gövdesi vardı; kasları güçlüydü; kalın, köşeli ellerinin parmak boğumları bir tutam kızıl killa kaplıydı. Vakitsiz belirmiş kırışıklarla yol yol olmuş yüzündeki sertlik belirtileri herkesi kendine bağlayan yumuşak davranışlarına karşıtlık oluşturuyordu. Basla bariton arası sesi, büyük neşesiyle uyum içinde, hiç sevimsiz gelmiyordu. Herkesin işine koşardı, güleryüzlüydü. Bozuk bir kilit görmesin, “Bu işler benden sorulur!” diyerek, hemen söker, düzeltir, yağlar, eğeler, yerine takardı. Her şeyi –gemileri, Fransa’yı, yabancı ülkeleri, işleri, insanları, olayları, yasaları, otelleri, hapishaneleri– bilirdi o. Halinden şikâyetçi olanların hemen yardımına koşardı. Madam Vauquer’e de, pansiyondakilerden bazılarına da birçok defa borç para vermişti... Babacan bir hali vardı ama derin, kararlı bakışıyla insana öyle bir korku salardı ki ona borcu olanlar ölürlerdide gene borçlarını öderlerdi. Yere tükürüşünden; karışık bir durumun içinden sıyrılıp çıkabilmek için adam öldürmeyi bile göze alacak kadar soğukkanlı olduğu anlaşılırdı. Bakışı, sert bir yargıcın bakışları gibi, bütün meselelerin, bütün vicdanların, bütün duyguların derinliğine işlerdi. Alışkanlıkları her gün öğle yemeğinden sonra sokağa çıkmak, akşam yemeğine gelmek, sonra çekip gitmek, bütün geceyi sokakta geçirmek, gece yarısına doğru pansiyona dönmekten ibaretti. Kapıyı Madam Vauquer’in verdiği maymuncukla açar, girerdi. Bu, pansiyon sahibinin yalnız ona tanıdığı bir ayrıcalıktı. O da kadına çok iyi davranırdı. Belinden sarılarak “Anacığım!” derdi. Yalnız, Madam Vauquer bu iltifatı pek fark etmezdi. Kadıncağız o bele sarılmanın hâlâ kolay bir iş olduğunu sanırdı. Oysa, bu hatırı sayılır beli ancak Vautrin’in uzun kolları sarabilirdi. Bu adamın bir özelliği de, yemeklerden sonra içtiği konyaklı kahvenin karşılığı olarak ayda on beş frank vererek gösterdiği cömertlikti. Paris hayatının girdabına kendilerini kaptırmış olan bu genç-

lerden, kendilerini doğrudan doğruya ilgilendirmeyen şeylere karşı ilgisiz kalan bu yaşlılardan daha üstün körü düşünenler Vautrin'in kendilerinde bıraktığı belirsiz etki üzerinde durmayacaklardır. O çevresindeki insanların işlerini bildiği, ya da keşfettiği halde, hiç kimse onun düşüncelerini bilemezdi. Başkalarıyla kendisi arasında bir engel gibi duran, görünüşteki babacanlığının, uysallığının ve neşesinin altındaki, yaradılışının korkunç derinliğini çoğu zaman da gösterirdi. Sık sık ağzından dökülen, İuvenalus'a⁵ yaraşır nüktelerle kanunları yermekten, kibar tabakayı iğnelemekten, toplumun kendi koyduğu düzeni yine kendi eliyle bozduğunu göstermekten hoşlanır görüldüğüne bakılırsa, onun toplum düzenine karşı hınç duyduğu, hayatın derinliklerinde titizlikle gizlenmiş bir sırrı olduğu anlaşılırdı.

Birinin kuvvetine, ötekini yakışıklılığına, belki de farkında olmadan kendini kaptıran Matmazel Taillefer'in ürkek bakışları, gizli düşünceleri o kırkılık adamla bu genç üniversiteli arasında gidip geliyordu. Yalnız, onların hiçbiri kızla ilgilenir görünmüyordu. Oysa, günün birinde bir tesadüf, kızın durumunu değiştirebilir, onu zengin bir fırsat haline getirebilirdi. Zaten, bu insanlardan hiçbiri, içlerinden birinin anlattığı felaketler sahi mi yalan mı, araştırmak zahmetine katlanmazdı. Hepsi birbirine karşı, kendi durumlarından ileri gelen güvensizlikle karışık bir ilgisizlik beslerlerdi. Birbirlerinin acısını yatıştırmaya güçlerinin yetmeyeceğini, bu acıyı birbirlerine anlata anlata avunma bardağını boşaltmış olduklarını hepsi bilirdi. Yıllanmış karı kocalar gibi, birbirlerine söyleyecek hiçbir sözleri kalmamıştı artık. Onun için, aralarında makineleşmiş bir hayatın alışverişinden, yağsız kalmış çarkların gıcirtısından başka bir şey yoktu. Hepsi de sokakta bir dilencinin önünden dosdoğru geçip gidecekler, bir bahtsızlığın hikâyesini hiçbir heyecan duymadan din-

5 Pek sert taşlamalarıyla ün salmış Latin şairi, Juvenal – ç.n.

leyecekler; bir insanın ölümünü, can çekişmelerin en korkuncunu bile, kendilerini hiç ilgilendirmeyen bir işin çözümleri olarak göreceklerdir. Bu perişan ruhların en mutlusunu, bu girip çıkması serbest düşkünlerevinde saltanat süren Madam Vauquer'di. Sessizlikle soğuşun, rutubetle kuruluğun bir bozkır gibi engin kıldığı şu bahçecik bile ona kalsa gülen bir koruydu. Çarpıtılmış bütün zevkler tezgâhın bakır çalığı kokusunun sindiği şu sarı, iç karartıcı evdeydi. Bu hapishane koğuşları onundu. Müebbet hapis cezasına çarpıtılmış mahkûmlara yiyecek verirdi, bir yandan da onların üzerinde, saygı ile karşılanan bol yemeği, kibar, rahat olmasa bile, isterlerse temiz, sağlıklı hale getirebilecekleri şu evi bu paraya Paris'in neresinde bulabilirlerdi? Madam Vauquer ne kadar haksızlık ederse etsin, kurbanı buna sızlanmaksızın katlanacaktı.

Böyle bir topluluk bütün bir toplumun öğelerini, küçük çapta da olsa, gösterecekti elbet; gösteriyordu da. On sekiz kişilik sofrası halkı arasında, okullarda olduğu gibi, dünyanın her yerinde olduğu gibi, hoşlanılmayan bir zavallı, herkesin alaya alıp hırpaladığı bir biçare bulunacaktı. İkinci yılın başında Eugène de Rastignac için bu insan, aralarında daha iki yıl yaşamaya mahkûm kaldığı kimselerin en göze çarpanı oldu. Alaya alınıp hırpalanan bu biçare, eski şehriyeci Goriot Baba'ydı. Tarihçi gibi ressam da tablonun bütün ışığını onun başının üzerine düşürürdü. Bu, hınçla karışık gülümseme, bu, acımayla karışık eziyet, bu, felakete saygı göstermeyeiş hangi tesadüfle gelip pansiyondakilerin en eskisine çatmıştı? Kötü huylardan daha az bağışladığımız gibi hoş görülmeyen gülünç hallerden, tuhafliklardan birkaçı mı yol açmıştı buna? Bu sorular toplumdaki birçok eşitsizlikle yakından ilgilidir. Gerçek bir alçakgönüllülükle, güçsüzlükle, kayıtsızlıkla her şeyden acı duyana bütün yükü yüklemek belki de insan yaradılışından gelen bir şeydir. Hepimiz gü-

cümüzü başkalarının, başka şeylerin zararına denemekten hoşlanmaz mıyız? En geri zekâlı varlık olan çocuk bile, hava dona çekince, bütün kapıları çalar, ya da adını yazmak için, el değmemiş bir anıta tırmanır.

Aşağı yukarı altmış dokuz yaşında bir ihtiyar olan Goriot Baba, işlerini bıraktıktan sonra, 1813'te Madam Vauquer'in pansiyonuna gelmişti. İlk önce Madam Couture'ün oturduğu daireyi tutmuştu. O zamanlar beş lira fazla, beş lira eksik hiç umursamazdı; pansiyona yılda bin iki yüz frank veriyordu. Madam Vauquer, peşin aldığı para ile bu dairenin üç odasına da çeki düzen vermiş, bunları sarı bezden perdelerle, Utrecht kadifesi kaplı cilalı tahta koltuklarla, kola sürülüp yapıştırılmış birkaç resimle, banliyö meyhanelerinin bile beğenmeyeceği duvar kâğıtlarıyla kötü bir şekilde döşemişti. O zamanlar kendisine saygıyla MÖSYÖ GORIOT denilen Goriot Baba'nın aldatılmaya gösterdiği cömert ilgisizlik, belki de işten anlamayan budalanın biri sayılmasına yol açmıştı. Goriot zengin bir gardiropla geldi; ticaretten elini eteğini çeken tüccarlar kendilerinden hiçbir şey esirgemezler ya, o da öyle yapmıştı: Hele Flemenk bezinden o tiril tiril on sekiz gömleğe Madam Vauquer bayılmıştı. Şehriyecinin üstündeki gömleğe, önündeki dantelli parçaya sapladığı iri elmas taşlı, ince bir zincirle birbirine bağlı iki iğne, kumaşın zarafetini daha da göz alıcı bir hale getiriyordu. Goriot açık mavi bir takım, içine de beyaz yelek giyerdi. Bu yeleğin altında da, madalyonlarla süslü ağır kösteğini hop hop hoplatan armut biçimindeki kabarık göbeği oynardı. Altın cıgara tabakasında, kendisini adamakıllı birkaç maceranın kahramanıymış gösteren, içinde kadın saçları bulunan bir madalyon vardı. Madam Vauquer ona: "Hovarda!" diye takılınca, dudaklarında, merakı gıdıklanmış orta halli bir adamın neşeli gülümsemesi belirirdi. "Tolaplarını" (dolap kelimesini halk ağzıyla söylerdi) evinden gelme gümüş takımlarla doldurdu. Kepçele-

rin, et yemeği kaşıklarının, sofrta takımlarının, yağ kaplarının, salça kaplarının, sahanların, yıldızlı gümüşten kahvaltı takımlarının sandıklardan çıkarılıp yerleştirilmesine gönülden gelen bir istekle yardım ederken, dul kadının gözleri alev alev yanıyordu. Hepsi az çok güzel, bir hayli de değerli olan bu kap kacağı satmaya ihtiyarın gönülden bir türlü razı olmamıştı. Bu hediyeler ona evlilik hayatının en güzel günlerini hatırlatıyordu. Bir tabakla, kapağında gaga gagaya öpüşen iki kumru resmi bulunan kâseyi tutup Madam Vauquer'e göstererek: "Karımın bana ilk hediyesidir bu," dedi. "Evliliğimizin ilk yıldönümünde vermişti. Zavallıcık! Kızlığında biriktirdiği bütün parayı verip almıştı bunları. Biliyor musunuz, efendim, bundan ayrılmaktansa toprağı turnaklarımla kazıp kendimi gömerim daha iyi. Çok şükür, ahir ömrümde her sabah kahvemi bununla içebileceğim. Halimden şikâyetçi değilim, beni uzun zaman geçindirecek param var." Madam Vauquer, karanlıkları bile delip geçen gözleriyle, bir banka cüzdanının üzerinde birtakım sayılar görmüştü. Bunları şöyle bir toplayınca, bu haşmetli Mösyö Goriot'un yıldıda aşığı yukarı sekiz, on bin franklık bir geliri olduğunu hesaplamıştı. O zamanlar kırk sekizinde olduğu halde otuz dokuzundan yukarı çıkmayan kışlık adı Conflans olan Madam Vauquer, bunun üzerine, birtakım emeller beslemeye başladı. Mösyö Goriot'un gözlerinin kenarları devrik, şişkin, sarkıktı. Bu da, onu, gözlerini sık sık silmeye zorluyordu. Öyleyken, yine de dul kadın onun hallerini hoş, rabitalı buluyordu. Zaten, adamcağızın keskin kenarlı uzun burnu kadar; etli, sarkık bacakları da kadının bel bağlar görüldüğü manevi değerleri açığa vuruyor, ay gibi yusuvarlak, avanak yüzü de bunları büsbütün güçlendiriyordu. Bu sağlam yapılı ihtiyar, bütün aklını duyguya harcayabilecek bir budala olmalıydı. Polytechnique Okulu'nun berberinin her sabah gelip pudraladığı güvercin kanadı biçimindeki saçları, o dar alının

üzerine beş kıvrımla dökülüyor, yüzünü pek iyi süslüyordu. Biraz hantal olmakla birlikte, süsüne çok düşkündü. Tütününü de öyle bol bol harcayışı, tabakasının her zaman Martinique Adası'nın Macouba tütününü ile dolu oluşundan dolayı koltukları kabaran bir insan haliyle tütünü öyle bir koklayışı vardı ki, Madam Vauquer, onun daha pansiyona ilk geldiği günün gecesi yatağına giderken, domuz yağında kızartılan keklik gibi kavruluyor, ölen kocasının kefeninden sıyrılp Goriot soyadını almak isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Evlenmek, pansiyonu satıp, hali vakti yerinde bir hayatın bu zarif çiçeğine kolunu vermek, mahallede hatırı sayılır bir hanımefendi haline gelmek, fakara için yardım toplamak, pazarları Choisy'de, Soissy'de Gentilly'de küçük gezintiler yapmak, pansiyonda kalanlardan bazılarının temmuzda getirdikleri davetiyeleri beklemeden, canı istediği vakit tiyatroya gitmek, locaya kurulup temsili seyretmek. Bütün bunları düşünürken Paris'teki orta halli ailelerin cennetini hayalinde canlandırıyor. Bir bir biriktirilmiş kırk bin frankı vardı ama bunu hiç kimseye söylememişti. Servet bakımından, bekâr erkekler için iyi bir kısmet olduğunu elbet biliyordu. Yatağında bir yandan öbür yana dönerken: "Geri kalana gelince, o adamdan aşağı kalır değilim" diyordu.

Sabahları onun yatağını düzeltirken şilteadaki izine iltifatlar eden şişko Sylvie'nin dediklerini kendine doğrulatmak ister gibiydi. Hemen o günden sonra üç ay boyunca Goriot'nun berberinden yararlandı; eve, içinde oturan itibarlı kimselere yaraşan bir görünüş verebilmek için, hoş görülecek birtakım masraflar yaptı. Bundan sonra pansiyona *her bakımdan seçkin kimselerden* başkasını almamak niyetinde olduğunu bildirerek, eski kiracıları değiştirmek için elinden geleni yaptı. Yeni bir yabancı geldiğinde, ona Paris'in en saygıdeğer tüccarlarından Mösyö Goriot'nun bu pansiyonu diğer hepsine tercih ettiğini göğsü kabara kaba-

ra anlatıyordu. Üzerinde “Vauquer Yurdu” yazılı el ilanları dağıttı. Bu ilanlara göre burası, Latin bölgesinin en eski, en gözde pansiyonlarından biriydi. Gobelins vadisi oradan çok güzel görünüyordu. (Bu manzarayı üçüncü kattan görebilirdiniz.) Güzel bir bahçesi, bahçenin sonunda da ihlamur ağaçlarından bir yol uzanıyordu. Ayrıca, pansiyonun temiz havasından, sessizliğinden de dem vuruluyordu. Bu ilan Madam Vauquer’e yeni bir müşteri, yani Ambermesnil Kontesi’ni kazandırdı. Otuz altı yaşında bir kadın olan kontes, savaş alanında ölen bir generalin karısıydı; işlerinin düzenlenmesini, hakkı olan maaşın bağlanmasını bekliyordu. Madam Vauquer altı ay kadar sofrasına titizlik gösterdi, salonlarda ateş yaktırdı. İlanda verdiği sözleri o kadar yerine getirdi ki oraya kendisinden bir şeyler kattı. Kontes şimdi ona “sevgili dostum” diyor, ahbablarından Vaumerland Baronesi ile Albay Kont Picquoiseau’nun dul kalan karısını da pansiyona getireceğini söylüyordu. Bu hanımefendiler Marais’deki Vauquer Yurdu’ndan daha pahalı bir pansiyonda sürelerinin dolmasını bekliyorlardı. Savaş Bakanlığı bunların işlemlerini tamamlayınca maddi olarak rahat bir duruma geleceklerdi. Kontes, bunları anlatırken: “Ama resmî dairelerde hiçbir işi bitirmezler ki!” diyordu. Akşam yemeklerinden sonra iki dul da Madam Vauquer’in odasına çıkarlar, siyah frenküzümü likörü içip, ev sahibesinin kendileri için sakladığı tatlılardan yiyerek sohbet ederlerdi. Ambermesnil Kontesi, pansiyon sahibinin Mösyö Goriot hakkında ne gibi düşünceler beslediğini daha ilk günlerde sezmiş, pek de yerinde bulmuştu. Goriot Baba’yı o da kulsuz bir erkek olarak görüyordu.

“Ah, hanımefendiciğim,” diyordu. “Goriot turp gibi sağlam. Kendisine çok iyi bakmış. Bugün bile bir kadını mutlu edebilir.” Madam Vauquer’in tasarladığıyla bağdaşmayan giyimi hakkında Kontes bol bol öğüt verdi; “Sizi sava-

şa hazır kılmalı,” dedi. Uzun uzun hesaplardan sonra, iki dul birlikte Palais-Royal’e gittiler, *Galleries des Bois*’dan tüylü bir Őapka ile bir hotoz aldılar. Sonra, Kontes onu *La Petite Jeannette* mağazasına sürükledi. Orada bir elbiseyle atkı beğendiler. Madam Vauquer bunlarla silahlanınca *Boeuf à la Mode* lokantasının armasına tıpatıp benzedi. Yalnız, kendisini o kadar deđiŐmiŐ, güzelleŐmiŐ buluyordu ki Kontes’e karşı kendisini borçlu hissediyordu. Pek cömert olmadığı halde, yirmi franklık bir Őapkeyi kabul etmesini ondan rica etti. Gerçekte ise, Goriot’nun ağzını aramasını, kendisini ona övmesini rica etmek niyetindeydi. Ambermesnil Kontesi bu yardım isteğini yerine getirmek için pek dostça davrandı, yaŐı Şehriyecinin çevresinde dört dönmeye başladı. En sonunda baş baŐa konuŐmanın bir yolunu buldu. İhtiyarı kendi hesabına baŐtan çıkarmak için duyduğu büyük istekten dolayı, birtakım giriŐimlerde bulundu: onun –inatçı demeyelim– utangaç olduğuna hükmetti; kabalığına karşı da isyan etti.

Sevgili ahhabına: “Meleğim,” diyordu, “bu adamdan hiçbir Şey elde edemezsin. Gln derecede kuruntulu, pintinin, hayvanın, budalanın biri size sadece rahatsızlık verir.”

Mösyö Goriot ile Ambermesnil Kontesi arasında yle Şeyler geçti ki Kontes bir daha onunla aynı yerde bulunmak bile istemedi. Ertesi gün altı aylık pansiyon parasını vermeyi unutarak, sonradan açık artırmada beş frank değer biçilen eski püskü bir elbisesini bırakarak çıkıp gitti. Madam Vauquer, bütün ciddi araŐtırmalarına rağmen, Paris’te Ambermesnil Kontesi’nin nerede oturduğunu öğrenemedi. DiŐi bir kediden daha kuruntulu olduğu halde, insanlara karşı gösterdiği aŐırı güvenden yanıp yakınarak, bu can sıkıcı Şeyi sık sık anlatırdı. Ama yakınlarından kuŐkulandıkları halde, karŐılarına ilk çıkanın kollarına atılan çok kişi vardır; o da bu haliyle onlara benziyordu. Ahlki, garip bir olay ama

gerçek. Bunun köklerini insanın kalbinde bulmak kolaydır. Belki de, birtakım insanların bir arada yaşadıkları kimselerden artık elde edecekleri hiçbir şey kalmaz. Onlara ruhlarının boşluğunu gösterdikten sonra, kendileri hakkında layık oldukları sertlikle hüküm verildiğini gizliden gizliye duyarlar. Yalnız, pohpohlanmadan yoksun oldukları için, buna karşı yenilmez bir ihtiyaç duyarak ya da kendilerinde bulunmayan özelliklere erişmek isteğiyle kıvrınarak, yabancı kimselerin saygısını, gönlünü kazanmayı umarlar. Gün gelip bunları yine kaybedeceklerini bildikleri halde çıkar düşkün olarak doğmuş birtakım insanlar vardır ki dostlarına, yakınlarına hiç iyilik etmezler, çünkü kendileri onlara borçludur. Tanımadıklarına ise herhangi bir iyilikte bulunurlarken bundan dolayı koltukları kabarır; böylece, ne de olsa gene bir kazanç sağlamış olurlar. Çevreleri daraldıkça sevgileri azalır, genişledikçe daha iyiliksever olurlar. Gerçekte; bayağı, gösterişçi, iğrenç olan bu huyların ikisi de Madam Vauquer’de vardı.

Vautrin “Ben burada olsaydım,” diyordu, “bu felaket gelmezdi başınıza. Şu maskara kadının ne mal olduğunu anlattırdım ben size. Suratlarından tanırım ben bu gibileri!”

Dar kafalı bütün insanlar gibi, Madam Vauquer’de de olayların çerçevesi dışına çıkamamak, neden ileri geldiklerini düşünmemek alışkanlığı vardı. Kendi yanlışlarından dolayı başkalarını sorumlu tutmaktan pek hoşlanırdı. Bu kayba uğrayınca da felaketi şehriyeciden bildi. Ondan sonra da, kendisinin dediğine göre, adam gözünden düşmeye başladı. Cilvelerinin, göz boyamak için yaptığı masrafların fayda getirmediğini görünce, bunun nedenini anlamakta gecikmedi. Kendi deyişiyle Goriot’un birtakım gönül işleri olduğunu anlamıştı artık. Sonunda da, ne zamandır beslediği o güzelim umutların birer boş hayal olduğu, bu işlerden gayet iyi anlayan Kontes’in dediği gibi, bu adamdan hiçbir şey elde

edemeyeceği belli oldu. Madam Vauquer dostlukta hiç ile-ri gitmezdi ama nefrette hayli aşırya gitti. Nefreti sevgisinden değil, yüzüstü bırakılan umutlarından kaynaklanıyordu. İnsan kalbi sevginin yüksekliklerine tırmanırken ara sıra dinlense de nefret duygularının baş döndürücü hızla inişinde durduğu pek seyrek görülür. Ne var ki, Mösyö Goriot evinde kiracıydı. Kadıncağız yaralı benliğinin kabarıp taşmalarını önlemek, bu hayal kırıklığından doğan ahları boğmak, ö alma isteklerini susturmak zorundaydı. apsız insanlar iyi ya da kötü duygularını ardı arkası gelmeyen birtakım küçüklüklerle yaşarlar. Dul kadın, kurnazlığını, kurbanına gizli işkenceler icat etmekte kullandı. İşe, pansiyonda yaptığı gereksiz ilaveleri kaldırmakla başladı. Eski programına döndüğu günün sabahı Sylvie'ye emir verdi:

“Bundan sonra ne kornişon var ne anüz! Adam kandırmaktan başka bir şey değil bunlar!” Goriot pek boğazına düşkün bir adam değildi. Servetini kendi kendine yapmış her insanda görülen cimrilik onda alışkanlık haline gelmişti. Bir orba, bir et haşlaması, bir sebze dün olduğu gibi bugün de, yarın da seve seve yiyeceği şeylerdi. Onun için, Madam Vauquer'in kiracısına işkence etmesi pek zordu; onun keyfini hiçbir şekilde kaçıramıyordu. Karşısındaki adama hiçbir şeyle saldıramayacağını görünce, umutsuzluğa kapıldı. Bunun üzerine, onu gözden düşürmeye baktı. Böylece, Goriot'ya olan nefretine, ö alma çabalarına pansiyondakileri de ortak etti. Bunlar alay etmek için işe karışıyorlardı ama ona alet oluyorlardı. İlk yılın sonlarına doğru Madam Vauquer'in güvensizliği o kadar arttı ki, yılda sekiz bin frank geliri, çok değerli bir gümüş takımı, bir kapatmanın mücevherleri kadar güzel ziynet eşyası olan bu zengin tüccarın, pansiyona niçin servetine yakışmayacak kadar ufak bir kira verdiğine akıl erdiremez oldu. Bu ilk yılın büyük bir kısmında Goriot akşam yemeklerini çoğu zaman haftada iki de-

fa dıŖarıda yedi. Sonra belli belirsiz biçimde bu dıŖarıda yenen akŖam yemekleri ayda ikiye indi. Goriot Cenapları'nın dıŖarıdaki bu ufak âlemleri Madam Vauquer'in o kadar işine gelmişti ki onun Ŗimdi yemeklerini pansiyonda yemeğe artarak gösterdiği dakiklikten hoŖnutsuz değildi. Bu deęiŖiklięi adamın parasının gittikçe azalması kadar, pansiyon sahibinin canını sıkma isteğine de yoruyordu. Bu cüce zihinlerin en iğrenç huylarından biri de kendi küçüklüklerini başkalarında da var sanmalarındır.

İkinci yılın sonunda Goriot ikinci kata geçmek, yıllık pansiyon ücretini de dokuz yüz franga indirmek istedi, böylece ne yazık ki, hakkındaki söylentileri doğruya çıkardı. Maddi olarak öylesine tutumlu davranmak zorundaydı ki bütün kiŖ odasında ateŖ yaktırmadı. Buna karŖılık, Madam Vauquer de parasını peŖin istedi. Goriot buna razı olunca, o gün bu gün adamcağıza "Goriot Baba" demeye başladı. Bu düşüşün nasıl olduğunu anlamak için de herkes birbiriyle yarışa girişti. Güç bir araŖtırmaydı bu. Sahte Kontes'in dediği gibi, Goriot Baba ağzından söz çıkmayan, sinsi bir adamdı; söyleyecek ancak saçma sapan lakırdıları olduğundan, boşboğaz kesilen boş kafalı kimselerin mantığına göre, birisi eğer işinden bahsetmiyorsa, işi kötü gidiyor demektir. Onun için, o eski seçkin tüccar Ŗimdi düzenbazın biri, o eski hovarda adam da Ŗimdi garip bir ihtiyar olup çıkmıŖtı. O sıralarda Vauquer Yurdu'na gelip yerleŖen Vautrin'e göre Goriot Baba borsaya giden, orada servetini kaybettikten sonra da, maliyecilerin pek sık kullandıkları bir deyimle "her gün borsa oynayan" bir adamdı. Kimi zaman onu bahisleri izleyen ve her gece on frank kazanan küçük bir oyuncu yapıyor, kimi zaman da yüksek polis çevrelerine bağlı bir hafiye. Yalnız, Vautrin onun hafiye olacak kadar kurnaz bir adam olmadığını iddia ediyordu. Bunlardan başka, Goriot Baba faizini haftadan haftaya almak Ŗartıyla borç para veren pintinin tekiydi ve piyan-

goda hep aynı numaralara oynayan bir adamdı. Ahlâk düskünlüğünün, utancın, güçsüzlüğün doğurduğu bütün kirli, karanlık şeyleri onun sırtına yüklüyorlardı. Ama davranışları ve kötü huyları ne kadar iğrenç olursa olsun, ondan duyulan tiksinti kendisini kovmaya kadar gitmiyordu. Kirasını hiç gün geçirmeden veriyordu çünkü. Sonra, işe de yarıyordu. Herkes keyifli keyifsiz zamanlarında onunla alay ediyor, ona çıkışıyordu. En akla gelen, herkesçe kabul edilen düşünce Madam Vauquer'in düşüncesi idi. Onun söylediğine göre, kendine çok iyi bakmış, turp gibi, hâlâ bir kadını memnun edebilecek kudrette olan bu adam garip zevkler sahibi bir hovardaydı. Bu iftiralar bakın hangi olaylara dayanıyordu. Madam Vauquer, altı ay kendisinin sırtından geçinen o baş belası Kontes gittikten bir iki ay sonra, bir sabah daha yataktayken, merdivende ipekli bir elbise hıştırtısı ve narin bir genç kadının minnacık ayaklarının sessiz, usulca açılan kapıdan Goriot'un odasına süzülüşünü duydu. Hemen arkasından da şişko Sylvie gelip hanımına anlattı: Bir tanrıça gibi giyinmiş, üzerinde bir damla çamur bulunmayan kumaş ayakkabıyla, namuslu kalamayacak kadar güzel bir kız, sokaktan mutfağa bir yılanbalığı gibi süzölmüş, ona Mösyö Goriot'nun dairesini sormuş. Bunun üzerine, Madam Vauquer ile aşçısı kulak kabartır, bir hayli uzun süren bu ziyaret sırasında sevgiliye söylenen birçok söz işitirler. Sonunda, Mösyö Goriot sevgilisini uğurlamak üzere çıkınca, şişko Sylvie de hemen sepetini kapar, sözde pazara gidiyormuş gibi, iki âşığın peşine düşer. Dönüp geldiği vakit hanımına anlatır:

“Onları böyle yaşatabildiğine göre, Mösyö Goriot Karun kadar zengin olsa gerek. Düşünün: Estrapade'ın köşesinde muhteşem bir araba bekliyordu. O kadın bu arabaya bindi.”

Yemekte, Goriot gözüne gelen güneş ışığından rahatsız olmasın diye, Madam Vauquer gidip perdeyi çekti.

“Güzeller sizi sevdiği için güneş de gelip sizi buluyor,

Mösyö Goriot,” dedi. Sabahki ziyareti ima ediyordu. “Valla, iyi bir zevkiniz var. Kadın çok güzeldi doğrusu!”

Goriot gurur duyar gibi bir tavırla, “Kızımdı o gelen,” dedi. Sofradakilere, görünüşü kurtarmaya çalışan bir ihtiyarın boş gayreti gibi geldi bu.

Ondan bir ay sonra Mösyö Goriot’ya bir ziyaret daha yapıldı. İlk gelişinde üzerinde sabah kıyafeti olan kızı, bu sefer akşam yemeğinden sonra geldi, bir eğlenceye gidiyormuş gibi giyinmişti. Salonda sohbeta dalan kiracılar, bu sarışın, ince yapılı, zarif tazeyi Goriot Baba’nın kızı olamayacak kadar seçkin, güzel buluyorlardı.

Şişko Sylvie onu tanımamıştı. “Varan iki!” dedi.

Birkaç gün sonra iri yapılı, siyah saçlı, gözleri ışıltılı, esmer bir kız geldi, Mösyö Goriot’yu sordu.

“Varan üç!” dedi Sylvie.

O ikinci kız, yani ilk seferinde babasını görmeye sabahleyin gelen kız, birkaç gün sonra yine geldi; bu sefer akşamüstü, balo kıyafetiyle hem de arabayla gelmişti.

Madam Vauquer de, şişko Sylvie de bu şık hanımefendiyi ilk sabah gelen o basit kıyafetli kıza hiç benzetemediler. “Varan dört!” dediler.

Goriot pansiyona yılda bin iki yüz frank veriyordu daha. Madam Vauquer zengin bir adamın dört beş sevgilisi olmasını olağan buluyordu; bunları kendi kızları gibi göstermesini de ustaca buldu. Onları Vauquer Yurdu’na çağırmasına hiç kızmadı. Yalnız, bu kızların gelip gidişi, Goriot Baba’nın ona olan ilgisizliğini açığa vurduğu için, ikinci yılın başında adamcağıza “azgın moruk kedi” demeyi kendine hak gördü. Sonunda, kiracısı pansiyon ücretini dokuz yüz franga indirince, Madam Vauquer, bu hanımefendilerden birinin merdivenden indiğini görünce ona pek küstahça bir tavırla evine ne amaçla kullanmak istediğini sordu. Goriot Baba, bu hanımın büyük kızı olduğunu söyledi.